

Денисенко М.П.,
доктор економічних наук, професор,
Київський національний університет технологій та дизайну

Бреус С.В.,
кандидат економічних наук, доцент,
Київський національний університет технологій та дизайну

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ВНЗ У РЕГІОНАЛЬНОМУ РОЗРІЗІ: ДОСЛІДЖЕННЯ СУТНОСТІ РИЗИКУ, БЕЗПЕКИ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ НЕБЕЗПЕКИ

Денисенко Н.П., Бреус С.В. Економічна безпека ВНЗ у регіональному розрізі: дослідження сутності ризику, безпеки та економічної небезпеки. У статті здійснено дослідження та уточнення сутності і змісту таких категорій, як «ризик», «загроза», «безпека», «небезпека», «економічна небезпека». Обґрунтовано логічний зв'язок між ними в розрізі економічної безпеки. Враховано доцільність розгляду цих категорій з позиції забезпечення економічної безпеки вищих навчальних закладів (зокрема, переміщених із тимчасово окупованих територій) та особливостей відтворення їх потенціалу.

Ключові слова: вищі навчальні заклади, економічна безпека, економічна безпека ВНЗ, ризик, загроза, безпека, небезпека, економічна небезпека.

Денисенко Н.П., Бреус С.В. Экономическая безопасность вузов в региональном разрезе: исследование сущности риска, безопасности и экономической опасности. В статье проведено исследование и уточнение сущности и содержания таких категорий, как «риск», «угроза», «безопасность», «опасность», «экономическая опасность». Обоснована логическая взаимосвязь между ними в разрезе экономической безопасности. Учтена целесообразность рассмотрения этих категорий с позиции обеспечения экономической безопасности высших учебных заведений (в частности, перемещенных с временно оккупированных территорий) и особенностей воспроизведения их потенциала.

Ключевые слова: высшие учебные заведения, экономическая безопасность, экономическая безопасность вузов, риск, угроза, безопасность, опасность, экономическая опасность.

Denysenko M.P., Breus S.V. Economic security of higher education institutions under a regional context: study of the essence of risk, security and economic danger. In article the research and clarify the nature and content of such categories as “risk”, “threat”, “security”, “danger”, “economic danger”. Grounded logical connection between these concepts under the context of economic security. Included advisability of considering these categories from the standpoint of ensuring of higher education institutions economic security, in particular those displaced from temporarily occupied territories and features of reproduction of their potential.

Key words: higher education institutions, economic security, higher education institutions economic security, risk, threat, security, danger, economic danger.

Постановка проблеми. Вищі навчальні заклади є основною ланкою якісного відтворення населення та джерелом поповнення інтелектуальних ресурсів держави. Вони перебувають під впливом низки чинників (які як позитивно, так і негативно впливають на забезпечення ефективності їхньої діяльності), провідне місце серед яких посідають економічні, такі як економічна нестабільність, низька платоспроможність населення (особливо характерно для сучасного розвитку вітчизняної економіки), породжуючи загрози їхній діяльності, а у підсумку – їхній економічній безпеці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методичні аспекти забезпечення економічної безпеки ВНЗ щодо проблематики дослідження відображені в публікаціях [1–5]. Сутність та характеристика категорій «ризик», «загроза», «безпека», «економічна небезпека» розглядалися у великій кількості публікацій [11–23; 25; 27–58].

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті полягає в уточненні сутності і

змісту категорій «ризик», «загроза», «безпека», «економічна небезпека» з позиції забезпечення економічної безпеки ВНЗ, з урахуванням забезпечення економічної безпеки вищів, переміщених із тимчасово окупованих територій. Незважаючи на наявність великої кількості наукових напрацювань (зокрема, у сфері економічної безпеки ВНЗ), доцільним вбачається детальніший розгляд аспектів, пов'язаних із дослідженням сутності та характеристик категорій «ризик», «загроза», «безпека», «небезпека», «економічна небезпека» у контексті забезпечення економічної безпеки ВНЗ, зокрема тих, які переміщені з тимчасово окупованих територій.

Виклад основного матеріалу. За кількісними ознаками (ступенем охоплення населення вищою освітою) Україна посідає 10–12 місце у світі, серед молоді віком 20–26 років 79% населення здобувають вищу освіту, з них 60% – за рахунок коштів бюджету, 20% – за власні кошти [6]), тому держава ще може створити конкуренцію провідним країнам світу. За цими даними основне інвестування у сферу вищої освіти відбувається

Визначення понять «ризик», «загроза», «безпека», «небезпека», «економічна безпека» та їх характеристика у розрізі економічної безпеки ВНЗ

Сутність та характеристика / Джерело		
Ризик	Загроза	Безпека, небезпека, економічна безпека
Ризик – небезпека, загроза, випадковість, можливість піддатися руйнуванню, втратам чи пошкодженню / Webster's New International Dictionary Second Edition (William Allan Neilson) [11]	Загроза – можливість, неминучість небезпеки Сучасний тлумачний словник української мови [28, с. 307]	Відповідно до «Енциклопедії економічної безпеки» безпека – це властивість будь-якої системи, що виражається у здатності предмета, явища чи процесу зберігати свої основні характеристики, сутнісні параметри під час патологічних, руйнівних впливів / Шнипко О.С. [45]
Ризик – непередбачуваність і можливість настання подій з негативними наслідками (зазнати збитків, втратити вигоду тощо), зумовлених певними діями або рішеннями, які матимуть місце в майбутньому / Економічний енциклопедичний словник (Мочерний С.В.) [12, с. 244]	Загроза – це ймовірність виникнення в певний момент часу та в межах даних територій явища, що потенційно здатне уражати людей і завдати матеріальних збитків / Varnes D. [29]	Безпека являє собою специфічну сукупність певних умов діяльності. Автори вважають, що словосполучення «знаходиться в безпеці» означає «знаходиться в таких умовах, які цілком контролюються підприємством у процесі своєї діяльності (у процесі самореалізації)» / Гетьман О.О., Шаповал В.М. [46]
Ризик – атрибут прийняття рішення у ситуації невизначеності. Наявний у більшості господарських операцій, економічній політиці / Економічна енциклопедія (С.В. Мочерний (відп. ред.) [13, с. 214]	Загроза – можливість заподіяння шкоди, майнових, фізичних або моральних (духовних) збитків особистості, суспільству чи державі / Мунтян В.І. [30]	Безпека – це стан захищеності найбільш важливих інтересів особистості, суспільства та держави від загроз / Крихтін Є.І. [47]
Ризик – можливість настання несприятливого результату / Економічний словник. Тлумачно-термінологічний (Коноплицький А. В., Філіна Г. І.) [14, с. 385]	Загроза – це реально чи потенційно можливі дії або умови навмисного або випадкового (ненавмисного) порушення режиму функціонування підприємства шляхом нанесення матеріальної (прямої або непрямої) шкоди, що приводить до фінансових втрат, включаючи й упущену вигоду / Кузенко Т.Б. [31, с. 18]	Безпека є комплексним поняттям, до складу якого входять попереджувальна, профілактична системи, різноманітні системи інформаційно-аналітичного моніторингу, поточних та прогнозованих заходів (включають в себе аналіз можливості нейтралізації негативних наслідків) / Щербина В.М. [48]
Виокремлюється ризик з економічного погляду. Ризик економічний – ризик, пов'язаний з невизначеністю, непередбаченістю, випадковістю поведінки суб'єктів ринкових відносин, що може завдати збитків підприємцю / Економічний словник-довідник (за ред. С.В. Мочерного) [15, с. 280]	Загроза – потенційна можливість завдання шкоди суб'єктам господарської діяльності з боку окремих чинників внутрішнього і зовнішнього середовища / Бандурка О.М., Духова В.Є., Петрова К.Я., Черв'яков І.М. [32]	Безпека – стан психічний чи правовий, за якого особа має реальне відчуття впевненості, опори в іншій особі чи у відрегульованій юридично системі; протилежність загрози. Іншими словами, безпека є станом цілковитої відсутності реальних та потенційних загроз / Коженковскі Л. [49]
Здійснює ототожнення і «загрози» з «небезпекою» Розглядає ризик у контексті підприємництва та зазначає, що «можливість появи економічних загроз і небезпек для підприємництва виникає, передусім, через конфлікт інтересів суб'єктів підприємництва середовища (а також засобів їх досягнення) і дії чинників зовнішнього та внутрішнього середовища його функціонування. Відповідно, неузгодженість інтересів може являти собою загрозу його розвитку» / Васильців Т.Г. [16, с. 26]	Розглядає загрозу з позиції економічної безпеки підприємства і під цим поняттям («загрози економічній безпеці підприємства») розуміє дію дестабілізуючих природних і/або суб'єктивних факторів, пов'язаних з недобросовісною конкуренцією та порушенням законів і норм, що може спричинити потенційні або реальні втрати для організації / Зеркалов Д.В. [33, с. 272]	Небезпека – потенційно згубне фізичне явище, подія або діяльність людини, які можуть призводити до загибелі людей або нанесення їм тілесних ушкоджень, заподіяння шкоди майну, порушення функціонування соціальних і економічних систем або погіршення стану навколишнього середовища / Визначення ООН [50]

Продовження таблиці 1

Наводиться тлумачення ризику Кірейцевим Г.Г., згідно з яким під ризиком розуміється «імовірність виникнення збитків чи недоотримання доходів порівняно з прогнозованим варіантом» / Донець Л.І. [17, с. 7]	Загроза – ознака безпосередньої небезпеки нанесення збитку неточно визначеного змісту або тяжкості, можливості парирування якої точно не встановлені, це небезпека на стадії переходу з можливості у дійсність як наявна чи потенційна демонстрація готовності / Карачина Н.П. [34, с. 31]	Небезпека – можливість, ймовірність якогось лиха, нещастя, шкоди й таке інше / Сучасний тлумачний словник української мови [51, с. 307]
Ризик визначається як небезпека втрат ресурсів чи недоодержання доходів порівняно з варіантом, розрахованим на раціональне використання ресурсів / Донець Л.І. [17, с. 7]	Загроза – це конкретна і безпосередня форма небезпеки або сукупність негативних чинників та умов / Єрмошенко М.М. [35]	Небезпека – можливість виникнення обставин, за яких матерія, поле, інформація або їхнє поєднання можуть таким чином вплинути на складну систему, що призведе до погіршення або неможливості її функціонування і розвитку / Заплатинський В.М. [52]
Ризик – це ступінь невизначеності отримання майбутніх чистих доходів / Morgan J.P. [18]	Загроза – це найбільш конкретна та безпосередня форма небезпеки або сукупність умов і факторів, які створюють небезпеку різним суб'єктам / Пекін А. [36]	Небезпека – це існуюча або потенційна можливість дії загрози, вплив якої може завдати шкоди будь-якому суб'єкту чи об'єкту / Погосова М.Ю. [53]
Ризик – можливість настання обставин, що можуть завдати матеріальних збитків / Словник сучасних економічних термінів (Живко З.Б., Живко М.О., Живко І.Ю.) [19, с. 297]	Загроза – це сукупність умов і факторів, які створюють небезпеку для реалізації економічних інтересів, яка в свою чергу може створювати різноманітні ризики / Варналій З.С. [37, с. 109]	Під небезпекою частіше за все розуміють об'єктивно існуючу реальність, яка може порушити рівновагу всіх суб'єктів господарювання / Коломієць Г.М., Гузненков Ю.Г. [54]
Ризик – можлива небезпека невдачі дій, що вживаються, або самі дії, пов'язані із такою небезпекою / Ліпкан В.А. [20, с. 90]	Загроза – це сукупність умов і факторів, які створюють небезпеку для реалізації економічних інтересів, яка в свою чергу може створювати різноманітні ризики / Васильців Т.Г. [25, с. 26]	Небезпека – це об'єктивно існуюча реальність, яка може порушити стан рівноваги суб'єктів і призвести до негативних наслідків / Рудніченко Є.М. [42; 43, с. 192]
Ризик – це економічна категорія, яка відображає особливості сприйняття заінтересованими суб'єктами економічних відносин об'єктивно існуючих невизначеності та неконфліктності, іманентних процесам цілепокладання, управління, прийняття рішень, оцінювання, що обтяжені можливими загрозами і невикористаними можливостями / Вітлінський В.В., Великоіваненко Г.І. [21, с. 5]	Загроза – сукупність умов і чинників, які створюють небезпеку життєво важливим інтересам особистості, суспільству, державі, ускладнюють або унеможливають реалізацію національних економічних інтересів / Дідович І.І. [38]	Пояснює небезпеку як альтернативне поняття до безпеки: «якщо безпека є найбільш сприятливим станом об'єкта досліджень, то небезпека – найбільш несприятливим, кризовим». З погляду автора, загроза виникає у тому разі, коли відбувається безпосередня дія негативних факторів впливу на стан безпеки досліджуваного об'єкта, порушуючи його рівновагу / Різник Н.С. [55, с. 122]
Ризик – ступінь (обсяги) завдання можливого збитку інтересам безпеки в умовах функціонування різного роду деструктивних чинників / Смелянцев А.П. [22, с. 6]	Загроза як елемент системи економічної безпеки є сукупністю діянь (дій або бездіяльності), а також умов і чинників, що породжують економічну небезпеку / Круш П.В., Подвігіна В.І., Сердюк Б.М. [39, с. 609]	Небезпека – можливість заподіяння шкоди споживачам та інтересам особи, суспільства, держави / Куркін М.В. [56]
Відзначає наявність дуальності поняття ризику як усвідомленої частини небезпеки (пасивний бік) і як активної дії, спрямованої або на усунення небезпеки чи загрози, або, навпаки, на свідоме (але вірогідне) отримання шкоди, збитку тощо / Ляшенко О.М. [23, с. 244]	Загроза – потенційна чи реальна подія, процес чи явище, здатні порушити стійкість і розвиток чи призвести до припинення діяльності / Дубецька С.П. [40]	Небезпека – конкретна і безпосередня реальна форма проявлення загрози, яка має ймовірну математичну інтерпретацію / Бандурка О.М., Духова В.Є., Петрова К.Я., Черв'яков І.М. [32]

Ризик розглядається у семантичній категоризації як усвідомлена частина загрози та як свідоме дія, що може мати негативні наслідки та стати загрозою / Ляшенко О.М. [24, с. 248–249]	Загроза – потенційна причина небезпечного стану / Коженцьовскі Л. [41]	Економічна небезпека – це деструктивні граничні зміни в соціально-економічній системі, спричинені реальними втратами, пов'язаними з реалізацією загрози. Граничні зміни (значення) – це кількісне чи якісне вираження показника, тобто свого роду індикатор, який сигналізує, з одного боку, про зону безпеки, а з іншого – про розвиток небезпеки внаслідок реалізації загрози / Васильчак С.В., Франчук В.І. [57]
Ризик – це ймовірність зазнати втрат очікуваної економічної (фінансової) користі або прямих збитків через появу непевної (випадкової) події / Фінансовий словник-довідник (за ред. М.Я. Дем'яненка [25, с. 419]	Загроза – це наслідок небезпеки у вигляді об'єктивізованого чинника потенційно негативної дії / Рудніченко Є. М. [42; 43, с. 192].	Небезпека – деструктивні граничні зміни в соціально-економічній системі, викликані реальними втратами, пов'язаними з реалізацією загрози / Франчук В.І. [58, с. 14]
Вживає терміни «ризик» і «загроза» як синоніми: «...доцільно розглядати ті сфери, у яких можуть виникати загрози економічній безпеці підприємства, зокрема, за напрямками: виробничі, галузеві, політичні, економічні, фінансові, інноваційні та юридичні ризики» / Васильців Т.Г. [26, с. 28]	Загроза є наслідком неконтрольованого збігу обставин, умов та подій зовнішнього середовища, що сприймаються суб'єктами ринкової економіки (підприємствами) як реальність, та безвихідні обставини, які за наявності резервів ресурсів необхідно усунути або навчитися з ними співіснувати, якщо не можна їм запобігти / Ячменьова В. М. [44 с. 313]	Визначає економічну безпеку з позиції підприємства та наводить визначення: «економічна небезпека визначається як граничні зміни в корпоративній системі, спричинені реальними втратами, пов'язаними з реалізацією загрози, де загроза – це дестабілізуючий вплив, а економічна небезпека – його наслідок, для якого характерні деструктивні граничні зміни у системі чи процесі» / Франчук В.І. [59, с. 5]
Шимак Л. ризик трактує як «кількісне і якісне вираження загрози, ступінь або міру загрози» / Коженцьовскі Л. [27]		Економічна небезпека – конкретна форма прояву загрози, ймовірність настання якої має математичне визначення в межах від 0 до 1.5 / Куркін М.В. [56]

за державні кошти, при цьому за якісними складниками вітчизняна вища освіта знаходиться на низькому рівні (зокрема, за «інженерною освітою» – в п'ятому десятку, а за бізнес-освітою – в кінці першої сотні» [6]). При цьому, згідно з даними Всесвітнього економічного форуму, за глобальним індексом конкурентоспроможності Україна посіла у 2017–2018 роках 81 місце серед 137 країн світу (до десятки країн, як і в попередньому дослідженні, увійшли США, Сінгапур, Нідерланди, Німеччина, Гонконг, Швеція, Великобританія, Японія та Фінляндія [7]). Проте за критерієм «вища освіта і професійна підготовка» Україна займала у 2015–2016 роках серед 140 країн 34 місце, у 2016–2017 роках серед 138 країн – 33 місце, у 2017–2018 роках серед 137 країн – 35 місце відповідно, а за критерієм «відповідність бізнесу сучасним вимогам» протягом зазначеного періоду займала 91 місце у 2015–2016 роках, 98 місце – у 2016–2017 роках, 90 місце – у 2017–2018 роках [7].

Загалом можна зазначити, що головну загрозу функціонуванню ВНЗ, що породжується впливом чинників зовнішнього та внутрішнього середовища, становить недостатня відповідність рівня підготовки фахівців з вищою освітою потребам економіки, вимогам ринку праці та роботодавців. Зазначене характерне для України загалом і для тимчасово окупованої Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та зони проведення

антитерористичної операції зокрема. Зокрема, значних втрат завдано промисловості (вугільній, металургійній тощо), сільському господарству, транспортній сфері Донецької та Луганської областей [8]. Лише 18 вищих навчальних закладів Криму, Донецької та Луганської областей, які опинилися в окупації, переїхали в інші міста України. Зокрема, до анексії Криму Росією у Таврійському національному університеті імені В.І. Вернадського навчалося 14 тисяч студентів за 47 спеціальностями. Внаслідок російської окупації його перенесли до Києва. При цьому акцент у ВНЗ робиться «на гуманітарному блоці» задля підготовки фахівців за різними спеціальностями для розвитку Криму після деокупації [9]. У 2017–2018 навчальному році більшість випускників шкіл Донецької області бажають вступати до ВНЗ інших областей, 1346 випускників невідконтрольних міст вступили до українських вишів, з них більше тисячі навчаються за кошти бюджету. При цьому найбільш популярними були Луганський національний університет імені Тараса Шевченка та Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля [10].

На основі узагальнення наявних теоретичних підходів різних науковців до визначення понять «ризик», «загроза», «безпека», «небезпека», «економічна небезпека» з погляду забезпечення економічної безпеки ВНЗ здійснено їх класифікацію (таблиця 1).

Аналіз даних таблиці 1 свідчить про те, що, незважаючи на досить часте використання у науковій літературі цих понять, існує різнобічність у поглядах авторів щодо їх сутності. Загалом у науковій літературі не вироблено єдиного підходу до їх трактування. Цьому також сприяє різноплановість економічної безпеки як категорії та використання її як поняття на різних ієрархічних рівнях.

Враховуючи наведені трактування різними науковцями понять «ризик», «загроза», «безпека», «небезпека», «економічна безпека» з погляду забезпечення економічної безпеки ВНЗ (зважаючи на їх роль та значення для забезпечення економічного розвитку держави, виші є одночасно елементами соціально-економічної системи і суб'єктами господарювання), слід визначити авторські підходи до їх трактування, зокрема:

1. Безпека – це стан, що може призвести до настання негативних наслідків функціонування вищих навчальних закладів у вигляді негативних, руйнівних змін у результаті порушення рівноваги в соціально-економічній системі.

2. Економічна безпека – це стан, що призводить до негативних економічних результатів функціонування вищих навчальних закладів, які можуть бути одночасно й елементами соціально-економічної системи, і суб'єктами господарювання, та справляє негативний вплив на економіку країни.

3. Загроза – це похідна безпеки, що отримує прояв у вигляді ризиків, що підлягають кількісному

вимірюванню з використанням економіко-статистичних методів.

4. Ризик – це конкретний кількісний вимір наслідків загрози, похідної від небезпеки як стану, що може у результаті порушення рівноваги призвести до втрат ресурсів різних видів чи недоодержання доходів за умови нарощування негативних тенденцій у соціально-економічній сфері, які, у свою чергу, формуються під вплив чинників зовнішнього та внутрішнього середовища.

Висновки. З огляду на вищезазначене слід констатувати, що з погляду забезпечення економічної безпеки ВНЗ доцільним для здійснення економічного зростання регіонів, враховуючи особливості їхнього розвитку, є реалізація програм міжнародної бізнес-інтеграції та академічної мобільності, розроблення спеціальних програм розвитку сільського господарства, створення підприємств, інноваційних структур, реалізація проєктів розвитку регіонів різних типів, видів та масштабів. Практична реалізація зазначеного сприяла б залученню абітурієнтів у регіональні виші на спеціальності, які затребувані на регіональних ринках праці, задля подальшого розвитку економічного потенціалу регіонів. У результаті належний рівень економічної безпеки ВНЗ буде досягнутий, коли будуть забезпечені потреби економіки, вимоги ринку праці та роботодавців. Подальші дослідження передбачають визначення та виявлення системних форм загроз економічній безпеці ВНЗ, зокрема тих, що переміщені з тимчасово-окупованих територій.

Список використаних джерел:

1. Мартинюк В.П. Економічна безпека вищих навчальних закладів в Україні: передумови оцінювання / В.П. Мартинюк // Економіка Менеджмент Підприємництво. – 2013. – № 25(II) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eme.ucoz.ua/pdf/252/24.pdf>.
2. Стеців І.С. Економічна безпека ВНЗ: сутність та особливості планування / І.С. Стеців [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/10021/1/34.pdf>.
3. Бреус С.В. Проблеми та перспективи забезпечення економічної безпеки вітчизняних вищих навчальних закладів / С.В. Бреус // Актуальні проблеми економіки. – 2015. – № 8 (170). – С. 144–149.
4. Бреус С.В., Хаустова Є.Б. Використання збалансованої системи показників у діяльності вищих навчальних закладів / С.В. Бреус, Є.Б. Хаустова // Актуальні проблеми економіки. – 2016. – № 9(183). – С. 109–116.
5. Денисенко М.П., Бреус С. В. Економічна безпека вищих навчальних закладів: основні тенденції на ринку праці / М.П. Денисенко, С.В. Бреус // Інвестиції: практика та досвід. – 2016. – № 14. – С. 10–14.
6. 79% українців отримує вищу освіту [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://vgolos.com.ua/news/ukraina_v_liderah_za_stupenem_ohoplennya_naselennya_vyshchoyu_osvityu_275476.html.
7. Позиція України в рейтингу країн світу за Індексом глобальної конкурентоспроможності 2017–2018 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://edclub.com.ua/analityka/pozyciya-ukrayiny-v-reytingu-krayin-svitu-za-indeksom-globalnoyi-konkurentospromozhnosti-2>.
8. Собкевич О.В., Шевченко А.В., Михайличенко К.М. «Щодо сучасного становища та заходів відбудови економік Донецької та Луганської областей» Аналітична записка / О.В. Собкевич, А.В. Шевченко, К.М. Михайличенко. – № 35, Серія «Економіка» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1639/>.
9. Кримський ВНЗ у Києві: «Наше завдання – підготовка майбутніх кадрів для Криму» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dw.com/uk/кримський-внз-у-києві-наше-завдання-підготовка-майбутніх-кадрів-для-криму/a-19049953>.
10. Куди едет учитися молодь Донбасса? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/28817915.html>.
11. Webster's New International Dictionary Second Edition / William Allan Neilson – Editor in Chief. – Springfield, Mass., USA: Merriam Company, 1956. – 3194 p.
12. Мочерний С.В. Економічний енциклопедичний словник : У 2 т. / С.В. Мочерний, Я.С. Ларіна, О.А. Устенко, С.І. Юрій. – Львів : Світ, 2006. Т. 2 – 568 с.
13. Економічна енциклопедія : у 3-х т. Т. 3 / Редкол. : С.В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К. : Академія, 2002. – 952 с.
14. Коноплицький В.А. Економічний словник. Тлумачно-термінологічний / А.В. Коноплицький, Г.І. Філіна. – К. : КНТ, 2007. – 580 с.
15. Економічний словник-довідник / За ред. д. е. н., проф. С.В. Мочерного. – К. : Феміна, 1995. – 368 с.
16. Васильців Т.Г. Економічна безпека підприємництва України: стратегія та механізми зміцнення : [монографія] / Т.Г. Васильців. – Львів : Арал, 2008. – 384 с.

17. Донець Л.І. Економічні ризики та методи їх вимірювання: Навчальний посібник. – К.: ЦУЛ, 2006. – 312 с.
18. Morgan J.P. RiskMetrics – Technical Document / J.P. Morgan [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.jpmorgan.com/>.
19. Словник сучасних економічних термінів / [З.Б. Живко, М.О. Живко, І.Ю. Живко]. – Львів : Край, 2007. – 384 с.
20. Ліпкан, В.А. Безпекознавство: Навч. посібник – К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2003.–208 с.
21. Вітлінський В.В. Ризикологія в економіці та підприємстві : [монографія] / В.В. Вітлінський, Г.І. Великоіваненко. – К. : КНЕУ, 2004. – 480 с.
22. Смелянцев А.П. Проблема загроз інтересам безпеки України (соціально-філософський аналіз) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філос. наук : спец. 09.00.03 «Соц. філософія та філософія історії» / Смелянцев Анатолій Петрович / Харк. військ. ун-т. – Х., 2001. – 18 с.
23. Ляшенко О.М. Концептуалізація управління економічною безпекою підприємства : [монографія] / О.М. Ляшенко. – Луганськ : Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2011. – 400 с.
24. Там само 23, с. 248–249.
25. Дем'яненко М.Я., Лузан Ю.Я., Саблук П.Т., Скупий В.М. та ін. Фінансовий словник-довідник / [М.Я. Дем'яненко, Ю.Я. Лузан, П.Т. Саблук, В.М. Скупий та ін.] ; за ред. М.Я. Дем'яненка. – К. : ІАЕ УААН, 2003. – 555 с.
26. Там само 16, с. 28.
27. Коженювські Л. Секюритологія – наука о безопасности в zjednoczonej europie [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ua-ed.narod.ru/Kozhenyovskij_L_-_Ednist_bezpeky_v_Evrosoyuzi.htm
28. Сучасний тлумачний словник української мови. [Текст] – К. : Кобза, 2005. – 544 с.
29. Varnes D. Landslide hazards zonation, a review of principles and practice. – 1984. UNESCO. 63 – p.
30. Мунтіян В. І. Основи теорії інформаційної моделі економіки. – К. : КИИЦ, 2004. – 368 с.
31. Кузенко Т.Б. Планування економічної безпеки підприємств в умовах ринкової економіки: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: 08.06.01 / Кузенко Тетяна Борисівна / Європейський ун-т фінансів, інформаційних систем, менеджменту і бізнесу. – К., 2004. – 18 с.
32. Бандурка О.М. Основи економічної безпеки: підруч. / О.М. Бандурка, В.Є. Духов, К.Я. Петрова, І.М. Черв'яков. – Харків: Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2003. – 236 с.
33. Зеркалов Д.В. Безпека комерційної діяльності. У двох книгах. Книга друга: Захист. Довідник. – К.: Основа, 2006. – 800 с.
34. Карачина Н.П. Термінологічний взаємозв'язок категорій в контексті економічної безпеки [Електронний ресурс] / Н.П. Карачина // Економічні науки. Серія: Економіка та менеджмент: Збірник наукових праць. Луцький національний технічний університет. – 2010. – Випуск 7 (26). Частина 2. – С. 28–36. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/Portal/Soc_Gum/En_em/.
35. Єрмошенко М.М. Фінансова безпека держави: національні інтереси держави, реальні загрози, стратегія забезпечення [Текст] / М.М. Єрмошенко. – К. КНТЕУ, 2001. – 309 с.
36. Пекін А. Економічна безпека підприємств як економіко-правова категорія [Текст] / А. Пекін // Економіст. – 2007. – № 8. – С. 23–25.
37. Економічна безпека: навч. посіб. за ред. Варналії З.С. – К.: Знання, 2009. – 647 с.
38. Дідович І.І. Формування економічної безпеки держави та регіону / І.І. Дідович, І.Я. Фабін // Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. – Вип. 19.11– С. 152–158.
39. Круш П.В. Економіка підприємства: Навчальний посібник/ За ред. П.В. Круша, В.І. Подвігіної, Б.М. Сердюка. – К.: Ельга-Н, КНТ, 2007. – 780 с.
40. Дубецька С.П. Економічна безпека підприємств України // Недержавна система безпеки підприємства як суб'єкт національної безпеки України: зб. матер. наук.-практ. конф., Київ, 16–17 травня 2001 р. / Редкол.: І.І. Тимошенко (голова) та ін. – К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2003. С. 146–171.
41. Коженювські Л. Безпека менеджерів. Суб'єктивні та об'єктивні аспекти безпеки / Л. Коженювські // Актуальні проблеми економіки. – 2005. – № 6 (48). – С. 86–94.
42. Рудніченко Є.М. Оцінювання та моделювання впливу суб'єктів митного регулювання на систему економічної безпеки підприємства : [монографія] / Є.М. Рудніченко. – Луганськ : Промдрук, 2014. – 389 с.
43. Рудніченко Є.М. Загроза, ризик, небезпека: сутність та взаємозв'язок із Системою економічної безпеки підприємства / Є.М. Рудніченко // Економіка Менеджмент Підприємництво, № 25 (I) / 2013. – С. 188–195. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/estperi_2013_25%281%29_23/.
44. Ячменьова В.М. Ідентифікація стійкості діяльності промислових підприємств: [монографія] / В.М. Ячменьова. – Сімферополь: Доля, 2007. – 523 с.
45. Шнипко О.С. Види і чинники безпеки ієрархічних економічних систем: теоретико-методологічний аспект / О.С. Шнипко // Актуальні проблеми економіки. – 2006. – № 5(59) – С. 78–85.
46. Гетьман О.О. Економічна діагностика: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / О.О. Гетьман, В. М. Шаповал. – К. : Центр навчальної літератури, 2007. – 307 с.
47. Крихтін Є.І. Соціальна політика та економічна безпека / Під заг. ред. Є.І. Крихтіна. – Донецьк : Каштан, 2004. – 335 с.
48. Щербина В.М. Інформаційне забезпечення економічної безпеки підприємств та установ / В.М. Щербина // Актуальні проблеми економіки. – 2006. – № 10 (64). – С. 220–225.
49. Коженювські Л. Управління безпекою / Л. Коженювські // Актуальні проблеми економіки. – 2004. – № 1 (31). – С. 147–154.
50. Хиогская рамочная программа действий на 2005–2015 годы: Создание потенциала противодействия бедствиям на уровне государств и общин (ООН) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/hyogoframework.shtml.
51. Сучасний тлумачний словник української мови. [Текст] – К.:Кобза, 2005. – 544с.
52. Заплатинский В.М. Терминология науки о безопасности / В.М. Заплатинский // Zbornik prispevkov z mednarodnej vedeckej konferencie "Bezpečnostna veda a bezpečnostna vzdelanie". – Liptovský Mikuláš: AOS v Liptovskom Mikulási, 2006, (CD nosic) ISBN 80-8040-302-3.

53. Погосова М.Ю. Структурно-логічний аналіз поняття «Фінансова безпека підприємства» [Текст] / М.Ю. Погосова // Наука й економіка. – 2008. – № 3. – С. 258–263.

54. Коломієць Г.М. Категорія «ризик» в дискусії сучасної економічної теорії [Електронний ресурс] / Г.М. Коломієць, Ю.Г. Гузненков // Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. – 2010. – № 921. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.univer.kharkov.ua/bitstream/123456789/6831/2/Kolomiets.pdf>.

55. Різник Н.С. Теоретичні засади формування системи діагностики економічної безпеки банку / Н.С. Різник // Вісник Харк. нац. техн. ун-ту сільського господарства : Економічні науки. – Х. : ХНТУСГ, 2007. – Вип. 66. – С. 118–123.

56. Куркін М.В. Контроль та захист економічної безпеки діяльності підприємств [Текст]: навч. посібн. / М.В. Куркін, В.Д. Понікаров, Д.В. Назаренко. – Х.: ФОП Павленко О. Д.; ВД «ІНЖЕК», 2010. – 388 с.

57. Васильчак С.В., Франчук В.І. Шляхи забезпечення безпеки соціально-економічних систем / С.В. Васильчак, В. І. Франчук // Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. – Вип. 19.13. – С. 237–241 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nltu.edu.ua/nv/Archive/2009/19_13/237_Wasylyczak_19_13.pdf.

58. Франчук В.І. Основи економічної безпеки: [навч. посіб.] / В.І. Франчук. – Львів: Вид-во львівського ун-ту внутр. справ, 2008. – 203 с.

59. Франчук В.І. Теоретико-методологічні засади організації системи економічної безпеки акціонерних товариств : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора екон. наук : спец. 21.04.02 «Економічна безпека суб'єктів господарської діяльності» / Франчук Василь Іванович / Вищ. навч. заклад Університет економіки та права «КРОК». – К., 2012. – 42 с.

УДК 330. 341

Михайленко О.В.,

кандидат економічних наук,

доцент кафедри обліку і аудиту,

Національний університет харчових технологій

Ніколаєнко С.М.,

асистент кафедри обліку і аудиту,

Національний університет харчових технологій

Король О.В.,

магістрант,

Національний університет харчових технологій

ВПЛИВ ФАКТОРІВ ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА НА ІННОВАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПІДПРИЄМСТВА

Михайленко О.В., Ніколаєнко С.М., Король О.В. Вплив факторів зовнішнього середовища на інноваційний потенціал підприємства. У статті представлений аналіз впливу факторів зовнішнього середовища на процеси формування і розвитку інноваційного потенціалу підприємства. У процесі дослідження було виявлено, що інноваційний потенціал схильний до впливу як на рівні самого підприємства (мікросередовище), так і на рівні регіону, держави загалом (макросередовище).

Ключові слова: інновації, потенціал, фактори розвитку, навколишнє середовище, інноваційна активність.

Михайленко О.В., Николаєнко С.М., Король О.В. Влияние факторов внешней среды на инновационный потенциал предприятия. В статье представлен анализ влияния факторов внешней среды на процессы формирования и развития инновационного потенциала предприятия. В ходе исследования было выявлено, что инновационный потенциал подвержен влиянию как на уровне самого предприятия (микросреда), так и на уровне региона, государства в целом (макросреда).

Ключевые слова: инновации, потенциал, факторы развития, окружающая среда, инновационная активность.

Mykhailenko O.V., Nikolaenko S.M., Korol O.V. Influence of environmental factors on the innovative potential of the enterprise. In this article an analysis of the influence of environmental factors on the processes of formation and development of the innovative potential of the enterprise is presented. During the study, it was found that the innovation potential is prone to influence both at the level of the enterprise itself (the microenterprise) and at the level of the region, the state as a whole (macro environment).

Key words: innovations, potential, factors of development, environment, innovative activity.

Постановка проблеми. Для забезпечення свого успішного функціонування підприємство повинно прагнути якомога глибше і динамічніше впливати

на параметри й об'єкти навколишнього середовища, насамперед за рахунок підвищення своєї інноваційної активності. Інноваційна активність підприємства